

Резюме

Егорова Ю. В. Уголовно-правовое регулирование условных видов освобождения несовершеннолетних от наказания и его отбывания в постсоветских странах.

Статья посвящена установлению особенностей уголовно-правового регулирования условных видов освобождения несовершеннолетних от наказания и его отбывания в постсоветских странах. В статье рассматриваются и анализируются ключевые термины, связанные применением к несовершеннолетним условных видов освобождения от наказания и его отбывания.

Ключевые слова: наказание, несовершеннолетний, альтернативные санкции, увольнение, условие.

Summary

Yegorova Y. Criminal law regulation conditional kinds of liberation of minors from punishment and serving it in the post-soviet countries.

The article is devoted to the peculiarities of legal regulation of conventional types of exemption from punishment of juvenile and his serving in post-Soviet countries. The article reviewed and analyzed key terms related to the use of conventional types of juvenile impunity and its serving.

Key words: punishment, minor, alternative sanctions, dismissal, condition.

Отримано 16.10.2014

УДК 343.272. (477)

Т. Є. ОГНЄВ

Тарас Євгенійович Огнєв, аспірант Київського університету права НАН України

ЩОДО ГАРМОНІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ВІД НЕЗАКОННОЇ МІГРАЦІЇ У НОРМАХ КК УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ

Відповідно до ст. 33 Конституції України кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишити територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. В умовах посилення процесів інтеграції країн у різних сферах, розвитку комунікації та спрощення візових режимів, входження держав до міжнародних союзів, зокрема Європейського Союзу, Митного Союзу, все більш актуальними стають питання чіткого законодавчого регулювання як порядку здійснення міграційних процесів, так і захисту країн від нелегальної (незаконної) міграції.

Саме тому держави активно співпрацюють на міжнародному рівні у цій сфері для забезпечення уніфікованих підходів до реалізації у національному законодавстві основних аспектів права людини на свободу пересування та створення ефективної системи захисту від незаконної міграції, уникнення різних підходів до міграційної політики, необхідністю дотримання державами принципу непорушності державних кордонів. Свідченням цьому є наявність значної кількості багатосторонніх міжнародних договорів, які в цілому або частково встановлюють обов'язки держав щодо врегулювання питань міграційної політики.

Слід зазначити, що захисту держав від незаконної міграції їх взаємодія на міжнародному рівні є багатопланою та охоплює як визначення загальних засад розрізнення легальної міграції від нелегальної, так і формування уніфікованого національного законодавства, в тому числі й законодавства про кримінальну відповідальність у цій сфері. Важливість такої взаємодії обумовлена підвищеною суспільною небезпекою таких злочинів. Слушною є думка О. М. Шкільова, який наголошує, що незаконна міграція перейшла в розряд найбільш гострих проблем сучасності. З нею пов'язані такі прояви злочинності, як тероризм, транснаціональна організована злочинність, наркобізнес та торгівля людьми¹.

Виходячи з наведеного доцільно дослідити питання відповідності ст. 332 КК України, яка встановлює кримінальну відповідальність за незаконне переправлення осіб через державний кордон України та ст. 332-1 КК України (порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї), взятим державою міжнародним зобов'язанням у цій сфері.

У преамбулі до Закону України про державний кордон зазначено, що державний кордон України є недоторканим. Будь-які його порушення рішуче припиняються². Відповідні положення цього закону деталізуються у нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення та КК України, частина яких присвячена саме захисту від незаконної міграції. Щодо міжнародних зобов'язань у цій сфері, основними міжнародними договорами у сфері запобігання незаконній міграції є Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (далі – Конвенція ООН)³ та Протокол проти незаконно-

го ввозу мігрантів по суші, морю і повітря, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (далі – Протокол)⁴. Конвенція ООН ратифікована Верховною Радою України на підставі відповідного Закону України від 4 лютого 2004 р.⁵, Протокол ратифіковано 11 березня 2004 р., його метою є попередження незаконного ввозу мігрантів і боротьба з ними, а також заохочення співробітництва між державами-учасницями у досягненні цих цілей при забезпеченні захисту прав незаконно ввезених мігрантів.

Питанням гармонізації та забезпечення відповідності норм міграційного законодавства, у тому числі й норм КК України, які забезпечують кримінально-правову охорону міграційних процесів, присвячено і кілька статей в нещодавно ратифікованій Верховною Радою України Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угода). Так, у ст. 16 Угоди (співробітництво у сфері міграції, притулку та управління кордонами) сторони підтверджують важливість спільного управління міграційними потоками між їхніми територіями та надалі розвиватимуть всеохоплюючий діалог щодо всіх питань у сфері міграції, зокрема нелегальної міграції, легальної міграції, незаконного переправлення осіб через державний кордон та торгівлі людьми. Крім цього, у ч. 2 ст. 22 Угоди (Боротьба зі злочинністю та корупцією) зазначено, що співробітництво сторін спрямовується на вирішення, *inter alia*, таких проблем, як незаконне переправлення через державний кордон нелегальних мігрантів, торгівля людьми і вогнепальною зброєю та незаконний обіг наркотиків⁶.

У юридичній літературі незаконну міграцію визначають як порушення іноземним громадянином або особою без громадянства законодавчо встановлених правил в'їзду, перебування, виїзду з країни і транзитного проїзду через територію іноземної держави⁷; О. М. Шкільов визначає незаконну міграцію як територіальне переміщення населення у фізичному просторі, викликане соціально-економічними, політико-правовими і національно-демографічними факторами в порушення діючих норм міжнародного права та національного законодавства⁸.

У ч. 1 ст. 332 КК України встановлено кримінальну відповідальність за незаконне переправлення осіб через державний кордон України, а саме за вчинення одного із таких суспільно небезпечних діянь: 1) незаконне переправлення осіб через державний кордон України; 2) організація незаконного переправлення осіб через державний кордон України; 3) керівництво такими діями; 4) або сприяння їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод. У ст. 332-1 КК України встановлена відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави. Таким чином, ст. 332-1 КК України встановлює посилений захист частини території України, яка тимчасово не перебуває під контролем державних органів. Ці статті становлять систему кримінально-правової протидії незаконній міграції та повинні охоплювати діяння, які передбачені у міжнародних договорах України у сфері боротьби з незаконною міграцією як такі, що підлягають криміналізації.

На думку М. І. Хавронюка, переправлення через державний кордон України – це дії, спрямовані на переведення, перевезення тощо осіб через умовну лінію, яка визначає межі території України⁹. Р. С. Орловський вважає, що підвищена суспільна небезпека організованих форм злочинної діяльності з незаконного переправлення осіб через державний кордон обумовила специфічну структуру цього складу, оскільки сама організаторська діяльність, незалежно від того, вдалося переправлення чи ні, а також керівництво цією діяльністю розглядаються як закінчені злочини (злочини з усіченим складом)¹⁰.

Міжнародні договори залежно від обсягу взятих державами на себе зобов'язань у сфері кримінального права можуть встановлювати зобов'язання криміналізувати окремі дії або ж встановити вид покарання за певні дії, визнані злочинними. Конвенція ООН та Протокол є прикладом міжнародного договору, яким встановлене зобов'язання як з приводу криміналізації певних дій, так і з приводу необхідності встановлення виду покарання за їх вчинення (йдеться про вимоги щодо встановлення механізмів конфіскації майна).

Протокол є доповненням Конвенції ООН, його невід'ємною частиною та тлумачиться разом з нею. Конвенція ООН застосовується до попередження, розслідування і карного переслідування за вчинення серйозних злочинів, що караються у національному законодавстві держав-учасниць позбавленням волі на максимальний строк не менше чотирьох років або більш суворою мірою покарання, якщо ці злочини носять транснаціональний характер і вчинені за участю організованої злочинної групи¹¹. Аналіз санкцій ст. ст. 332, 332-1 КК України вказує на те, що положення Конвенції мають до них застосовуватися.

Визначальним фактором, що надає можливість здійснювати ефективну протидію незаконній міграції, є точна імплементація вимог, встановлених міжнародним договором щодо криміналізації діянь. О. М. Броневицька зазначає, що «міжнародні договори кримінально-правового характеру мають насамперед координуючий характер, є взірцем, за яким «вивіряється» національне законодавство на предмет його відповідності міжнародним стандартам; їх метою є сприяння зближенню національних кримінальних законів у боротьбі зі злочинами міжнародного характеру та міжнародними злочинами, а головне завдання цих договорів – сформулювати найточнішу модель складу злочину, з врахуванням якої в національному законодавстві буде проведено імплементацію»¹².

Відповідно до п. 1 ст. 6 Протоколу (Криміналізація) держави зобов'язані визнати в якості кримінально карних такі діяння, коли вони вчиняються навмисне і з метою одержати, прямо або опосередковано, фінансову або іншу матеріальну вигоду: а) незаконний ввіз мігрантів; б) коли вони вчиняються з метою створення умов для незаконного ввозу мігрантів. Аналіз ст. 332 та 332-1 КК України допомагає встановити, що ці діяння є криміналізованими.

У п. 2 ст. 6 Протоколу визначено вимоги до криміналізації співучасті у організації та сприянні незаконній міграції. Ці вимоги також імплементовані, оскільки особи, які здійснюють незаконне переправлення через державний кордон, а також особи, які сприяють цьому порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод, вважаються виконавцями злочину¹³. Більш того, відповідно до п. 3 ст. 26 Конвенції ООН кожна Держава-учасниця розглядає питання про те, щоб передбачити, відповідно до основних принципів свого внутрішнього законодавства, можливість надання імунітету від кримінального переслідування особі, яка істотно співробітничала у розслідуванні або кримінальному переслідуванні у зв'язку зі злочиним, що охоплюється цією Конвенцією. Україна під час ратифікації висловила застереження до цієї статті та вказала, що положення п. 3 ст. 26 Конвенції не буде поширюватися на організатора або керівника злочинної організації щодо їх звільнення від кримінальної відповідальності. Згідно із законодавством України (ч. 2 ст. 255 КК України) зазначені особи несуть кримінальну відповідальність незалежно від умов, передбачених ст. 26 Конвенції¹⁴.

Відповідно до п. 3 ст. 6 Протоколу кожна Держава-учасниця вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть знадобитися, для того щоб визнати в якості таких, що обтяжують злочини, обставини, які ставлять або можуть поставити під загрозу життя або безпеку відповідних мігрантів; або які зв'язані з нелюдським або принижуючим гідність поведінням з такими мігрантами, у тому числі з метою експлуатації.

Аналіз статей 332, 332-1 КК України показує, що у ч. 2 ст. 332 КК України однією із кваліфікуючих ознак виступає спосіб вчинення злочину, а саме – вчинення переправлення через державний кордон способом, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яку незаконно переправляли через державний кордон України. Що ж до врахування при диференціації кримінальної відповідальності за незаконну міграцію такої обставини, як нелюдське або таке, що принижує гідність поведіння з мігрантами, у тому числі з метою експлуатації, ст.ст. 332, 332-1 КК України таких кваліфікуючих ознак не містять. Врахування міжнародних зобов'язань нашої країни у сфері виконання обов'язків щодо криміналізації тих чи інших дій, диференціації кримінальної відповідальності передбачає попередній аналіз охоплення цих видів злочинної поведінки у статтях Особливої частини КК України. Як слушно зазначає О. М. Броневицька, «якщо вже існують статті про загальнокримінальні злочини в кримінальному законодавстві України, то при внесенні відповідних змін до КК України слід врахувати це і тим самим уникнути надмірної криміналізації»¹⁵.

Вважаємо, що проводити диференціацію кримінальної відповідальності за незаконне переправлення через державний кордон з метою експлуатації мігранта у ст. 332 КК України недоцільно з огляду на те, що ці дії підлягають кваліфікації за ст. 149 КК України, в примітці до якої визначено поняття «експлуатація». Отже, за наявності підстав такі дії підлягають кваліфікації за сукупністю злочинів (ст. ст. 149, 332 КК України). Натомість доцільно врахувати при диференціації кримінальної відповідальності за незаконну міграцію такої обставини, як нелюдське або таке, що принижує гідність поведіння з мігрантами, оскільки такі дії самостійної кваліфікації за іншими статтями КК України не отримують (до прикладу, якщо вказане поведіння підпадає під ознаки ст. 126 КК України, ця стаття віднесена до категорії справ приватного обвинувачення, які порушуються не інакше, як за скаргю потерпілого; ст. 127 КК України передбачає наявність обов'язкової мети, яка не може бути встановлена при кваліфікації за ст. 332 КК України). Таким чином, з метою гармонізації ст. 332 КК України з вимогами Протоколу є необхідність доповнити цю статтю такою кваліфікуючою ознакою, як нелюдське або таке, що принижує гідність поведіння з мігрантами.

Статтею 12 Конвенції ООН врегульовано питання конфіскації та арешту. Передбачено, що держави-учасниці вживають, у максимальному ступені, можливі в межах їхніх внутрішніх правових систем, таких заходів, які можуть знадобитися для забезпечення можливості конфіскації: а) доходів від злочинів, що охоплюються цією Конвенцією, або майна, вартість якого відповідає вартості таких доходів; б) майна, устаткування або інших засобів, які використовувалися або призначалися для використання при вчиненні злочинів, що охоплюються цією Конвенцією. При цьому у ч. 3 ст. 12 вказано: якщо доходи від злочинів були перетворені, частково або повністю, в інше майно, то заходи, зазначені у цій статті, вживаються щодо такого майна.

У ч. 3 ст. 332 КК України передбачено покарання у вигляді конфіскації майна та з конфіскацією транспортних засобів або інших засобів вчинення злочину; також у ч. 3 ст. 332-1 КК України передбачено додаткове покарання у виді конфіскації транспортних засобів.

Зазначимо, що Конвенція ООН передбачає створення у національному законодавстві умов для конфіскації майна, яке, в тому числі, передане третім особам та не перебуває у власності засудженого. Виходячи з наведеного, встановлення додаткового покарання у ч. 3 ст. 332 КК України у виді конфіскації майна засудженого не повною мірою забезпечує виконання вимог ст. 12 Конвенції ООН. З цих же підстав не можуть бути визнані ефективними встановлені у санкціях ч. 3 ст. 332, ч. 3 ст. 332-1 КК України види спеціальної конфіскації, а саме конфіскація транспортних засобів.

У загальній частині КК України передбачено застосування в окремих випадках заходів кримінально-правового впливу у виді спеціальної конфіскації (ст. 96-1 КК України). Спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених КК України, за умови вчинення злочину, передбаченого ст. 354 та ст. ст. 364, 364-1, 365-2, 368–369-2 розділу XVII Особливої частини цього Кодексу, або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого зазначеними статтями. При цьому спеціальна конфіскація надає можливість забезпечити конфіскацію майна, отриманого злочинним шляхом та переданого засудженим третім особам.

Виходячи з наведеного, з урахуванням вимог ст. 12 Конвенції ООН вважаємо, що випадки застосування спеціальної конфіскації слід поширити на ч. 3 ст. 332, ч. 3 ст. 332-1 КК України. Такі зміни забезпечать ефективне виконання міжнародних зобов'язань України.

Досліджуючи питання напрямів гармонізації Конвенції ООН, Протоколу та норм КК України необхідно звернути увагу також на відповідність застосованої у цих актах термінології. Згідно зі ст. 3 Протоколу для його цілей надано визначення окремих понять, які підлягають уніфікованому розумінню державами-учасницями. Зокрема, визначено поняття: 1) «незаконний ввіз мігрантів» означає забезпечення з метою одержання, прямо або посередньо, будь-якої фінансової або іншої матеріальної вигоди, незаконного в'їзду до будь-якої Держави-учасниці будь-якої особи, яка не є її громадянином або не проживає постійно на її території; 2) «незаконний в'їзд» означає перетин кордонів без дотримання необхідних вимог для законного в'їзду до приймаючої держави; 3) «підроблений документ на в'їзд/виїзд або посвідчення особи» означає будь-який документ на в'їзд/виїзд або посвідчення особи, які: а) були підроблені або змінені будь-яким матеріальним чином будь-якою особою або установою, крім тих, які в законному порядку уповноважені виготовляти або видавати документ на в'їзд/виїзд або посвідчення особи від імені держави; або б) були неналежним чином видані або отримані за допомогою подання недостовірних даних, корупції або примусу чи будь-яким іншим незаконним чином; або в) використовуються особою, іншою, ніж законний власник¹⁶. Під час проведення кримінально-правової кваліфікації за ст. ст. 332, 332-1 КК України необхідно враховувати вищезазначену термінологію, оскільки за визначенням І. Карпеця: «На шляху встановлення загального зобов'язання притягнення до кримінальної відповідальності за злочини міжнародного характеру є багато перешкод, зокрема – досягнення однакового розуміння цих злочинів»¹⁷. Ми поділяємо цю точку зору та вважаємо, що одним із аспектів гармонізації законодавства у сфері протидії незаконній міграції є застосування уніфікованої термінології, яка визначена міжнародним договором.

Також під час проведення кримінально-правової кваліфікації за ст. ст. 332, 332-1 КК України необхідно враховувати, що відповідно до положень ст. 2 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї, кожен, хто законно перебуває на території будь-якої держави, має право вільно пересуватися і вільно вибирати місце проживання в межах цієї території. Кожен є вільним залишати будь-яку країну, включно зі своєю власною. Обмеження у здійсненні права на свободу пересування можуть встановлюватись лише у випадку, коли вони є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної чи громадської безпеки, для підтримання публічного порядку, запобігання злочину, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб¹⁸. Практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) з цього питання дає змогу з'ясувати зміст права на свободу пересування та розрізняти випадки незаконної та законної міграції. Наприклад, у рішенні від 16 вересня 2004 р. у справі «Бартик проти Росії» ЄСПЛ встановив, що заборона перетинання кордону особам, що в минулому мали доступ до секретної документації, не є виправданою та становить порушення права на свободу пересування¹⁹; у кількох рішеннях проти Італії, України та Росії ЄСПЛ сформував правову позицію, відповідно до якої заборона перетинання кордону особам, до яких у кримінальному провадженні протягом тривалого строку застосовано запобіжний захід у вигляді підписки про невиїзд, є правомірним втручанням у право на свободу пересування. Таким чином, прецедентна практика ЄСПЛ має враховуватись при встановленні наявності ознак об'єктивної сторони незаконного перетинання державного кордону.

Отже, з метою гармонізації кримінальної відповідальності за незаконну міграцію з міжнародними зобов'язаннями держави необхідно внести зміни до ст. 332 КК України та доповнити її такою кваліфікуючою ознакою, як нелюдське або таке, що принижує гідність поводження з мігрантами; виключити із санкцій ч. 3 ст. 332 та ч. 3 ст. 332-1 КК України вказівку на конфіскацію транспортних засобів та поширити застосування спеціальної конфіскації до цих злочинів.

Крім цього, під час проведення кримінально-правової кваліфікації за ст. ст. 332, 332-1 КК України необхідно враховувати практику ЄСПЛ, що формується за наслідками розгляду справ цим міжнародним судовим органом відповідно до Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

¹ Шкилев А. Н. Миграция: уголовно-правовые и криминологические аспекты : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Шкилев Алексей Николаевич. – Н. Новгород, 2006. – С. 100.

² Про державний кордон України : Закон України від 4 листопада 1991 р. № 1777-ХІІ (в редакції від 11 серпня 2013 р.) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1777-12>

³ Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_789/page

⁴ Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : Резолюція 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_790

⁵ Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря) : Закон України від 4 лютого 2004 р. № 1433-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 19. – Ст. 263.

⁶ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_UkraineEU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_UkraineEU_Association_Agreement_(body).pdf)

⁷ Магеррамов М. А. Нелегальная миграция: понятие, общественная опасность, уголовно-правовое и криминологическое противодействие (по материалам России и Азербайджана) : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Магеррамов Мурад Аламдар оглы. – М., 2008. – С. 8.

⁸ Шкилев А. Н. Вказана праця. – С. 93.

⁹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та допов. – К. : Юридична думка, 2012. – С. 959.

¹⁰ Кримінальний кодекс України. Наук.-прак. коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013. – Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін., 2013. – С. 695.

¹¹ Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_789/page

¹² Броневицька О. М. Відповідність норм кримінального законодавства України чиним міжнародним договорам : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08./ Броневицька Оксана Михайлівна. – Л., 2011. – С. 16.

¹³ Кримінальний кодекс України. Наук.-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013. – Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін., 2013. – С. 696.

¹⁴ Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря) : Закон України від 4 лютого 2004 р. № 1433-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 19. – Ст. 263.

¹⁵ Броневицька О. М. Вказана праця. – С. 86.

¹⁶ Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : Резолюція 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_790

¹⁷ Карпец И. И. Преступность: иллюзии и реальность / И. И. Карпец. – М. : Российское право, 1992. – С. 391.

¹⁸ Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї (ратифікований 17 липня 1997 р.) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_059

¹⁹ Рішення Європейського суду з прав людини від 16 вересня 2004 р. у справі «Бартік проти Росії» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу до рішення : <http://www1.umn.edu/humanrts/russian/euro/Rbartikcase.html>

Резюме

Огнев Т. Є. Щодо гармонізації кримінально-правового захисту від незаконної міграції у нормах КК України з міжнародними зобов'язаннями України у сфері забезпечення права на свободу пересування.

У статті досліджуються питання врахування вимог міжнародних договорів, ратифікованих Україною у сфері захисту від незаконної міграції та дотримання права людини на свободу пересування. За результатами аналізу міжнародних договорів, ратифікованих нашою країною у сфері захисту від незаконної міграції, констатується наявність прогалин у кримінально-правовій охороні встановленого законодавством порядку здійснення міграційних процесів. У ст. 332 КК України частково охоплено питання відповідальності за транзит по території України незаконних мігрантів, не враховано як кваліфікуючу ознаку ст. 332 форму поведінки із незаконними мігрантами, яка пов'язана з нелюдським або таким, що принижує гідність, поведінням з такими мігрантами, у тому числі з метою експлуатації.

Ключові слова: державний кордон, злочини проти порядку управління, незаконна міграція, криміналізація, кримінально-правова кваліфікація.

Резюме

Огнев Т. Е. О гармонизации уголовно-правовой защиты от незаконной миграции в нормах УК Украины с международными обязательствами Украины в сфере обеспечения права на свободу передвижения.

В статье исследуются вопросы учета требований международных договоров, ратифицированных Украиной в сфере защиты от незаконной миграции и соблюдения прав человека на свободу передвижения. По результатам анализа международных договоров, ратифицированных нашей страной в сфере защиты от незаконной миграции, констатируется наличие пробелов в уголовно-правовой охране установленного законодательством порядка осуществления миграционных процессов. В ст. 332 УК Украины частично отображены вопросы ответственности за транзит по территории Украины незаконных мигрантов, не учтена в качестве квалифицирующего признака ст. 332 форма поведения с незаконными мигрантами, связанная с бесчеловечным или унижающим достоинство обращением с такими мигрантами, в том числе с целью эксплуатации.

Ключевые слова: государственная граница, преступления против порядка управления, незаконная миграция, криминализация, уголовно-правовая квалификация.

Summary

Ognev T. The harmonization of criminal law protection against illegal migration in the norms of the Criminal Code of Ukraine with Ukraine's international obligations in the field of freedom of movement.

This article examines the problem accounting requirements of international treaties ratified by Ukraine on protection of illegal migration and human rights to freedom of movement. The analysis of international treaties ratified by on protection of illegal migration,

the presence of gaps in the criminal protection the statutory procedure for migration. In Art. 332 Criminal Code of does not reflect the responsibility for transit through the of illegal migrants not counted as aggravating circumstances Art. 332 form of behavior with illegal immigrants, which is related to inhuman or degrading treatment of such workers, including the purpose of exploitation.

Key words: border, crimes against public order, illegal migration, criminalization, criminal law qualification.

Отримано 13.10.2014

УДК 343.914

Р. В. ПЕРЕЛИГІНА

Раїса Володимирівна Перелигіна, здобувач Київського університету права НАН України

ПРОТИДІЯ ЖІНОЧОМУ НАСИЛЬСТВУ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ДОКТРИНІ ТА ЗАКОНОДАВСТВІ

Людина, її життя і здоров'я, права і свободи – центральна проблема будь-якого цивілізованого суспільства. У системі охорони членів суспільства від злочинних посягань особливе місце відведено попередженню злочинів, у тому числі й насильницьких.

Загальна декларація прав людини, проголошена в 1948 р. Генеральною Асамблеєю ООН, зазначає: кожна людина повинна мати всі права без будь-якої різниці (ст. 2); кожна людина має право на життя, на свободу та на особисту недоторканність (ст. 3), а також, що ніхто не повинен бути підданий тортурам та жорсткому, нелюдському чи такому, що принижує його гідність поводженню та покаранню (ст. 5)¹.

Упродовж останніх десятиліть у дослідженнях криминологів зазначається тенденція до зростання агресивних і жорстоких злочинів, які було вчинено жінками, зокрема в сімейно-побутовій сфері.

Насильство у сім'ї притаманне для кожної держави – учасниці Ради Європи, незважаючи на позитивні здобутки у законодавчій, політичній та практичній сферах. Слід зазначити, що насильство може мати місце як з боку чоловіків, так і з боку осіб жіночої статі.

Порівняльно-криминологічні дослідження стану жіночої злочинності, теорій детермінантності, досвіду протидії є актуальними. Це обумовлено тим, що останнім часом в усьому світі спостерігається тенденція до зростання рівня злочинності серед жінок, у тому числі й неповнолітніх жіночої статі. Крім того, Україна прагне стати повноправним членом Європейського Союзу, тому ключовим елементом успішної євроінтеграції нашої країни є досягнення певного рівня узгодженості українського законодавства із правовими нормами ЄС.

Дослідженням проблем, пов'язаних із вивченням питань протидії злочинності загалом та жіночої злочинності зокрема, займалися багато вчених. Значний внесок у вирішення цих питань зробили Ю. М. Антонян, С. Н. Абельцев, В. В. Голіна, І. М. Даньшин, Т. М. Денисова, О. М. Джужа, А. І. Долгова, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, С. М. Іншаков, О. М. Костенко, А. М. Клочко, В. М. Кудрявцев, В. Н. Куц, Н. В. Федоровська, а ще раніше – Ч. Ломброзо, Ч. Беккарія та інші.

Роботи зазначених авторів мають, безумовно, важливе наукове і практичне значення, однак особливості сучасного соціального, політичного й економічного стану в Україні диктують необхідність розширення та поглиблення знань із цієї проблеми.

За даними вчених, на сьогоднішній день в Україні відсутня схвалена на державному рівні концепція боротьби зі злочинністю, що зумовлено багатьма економічними, соціальними, політичними, правовими й іншими особливостями та протиріччями розвитку ринкових відносин в країні: не завершено створення системи кримінальної юстиції; триває реформування правоохоронних органів; продовжується розбудова національного законодавства; впроваджуються державні інституції, які повинні відповідати кращим європейським і світовим стандартам у цій сфері суспільних відносин².

Необхідно зазначити, що зменшення рівня насильства до безпечного в Україні можливе лише за умови вивчення та втілення в життя зарубіжного досвіду боротьби із цим вкрай негативним соціальним явищем, насамперед політичних, правових та організаційних механізмів подолання насильства, які успішно діють в інших країнах.

Останнім часом в Європі проблема жіночого насильства досягла таких масштабів, що влада змушена створювати центри допомоги представникам сильної статі, які постраждали від домашнього насильства. Приміром, нещодавно в Лондоні відчинив двері клуб колишніх чоловіків, організований за типом товариства анонімних алкоголіків. На зборах джентльмени розповідають про те, якому пригніченню піддали їх дружини і намагаються відновити втрачену самоповагу. В Україні та Росії таких клубів поки немає³.

Оскільки жіноча злочинність – складова частина всієї злочинності і підкоряється її загальним закономірностям та змінам, то буде доцільно проаналізувати досвід країн, що досягли певного успіху у сфері протидії насильству загалом та жіночому насильству зокрема.